

CURSUS VOORJAAR 2016

De ongrijpbare mens. Een modern bio-filosofisch beeld

door drs. Heiko Roelfsema, bioloog, coach en counselor

De filosofie vraagt zich nog steeds af: 'wie is de mens?' en vooral 'wie ben ik?' Hiertoe zoekt het meer en meer antwoorden in de biologie, psychologie en neurowetenschappen.

In zes wervelende colleges, verdeeld over twee dagen, zal Heiko Roelfsema ons inwijden in de neurofilosofie, of nog breder, de biofilosofie, met als doel zoveel mogelijk kennis over de mens te integreren in een modern en vooral origineel mens- en zelfbeeld. Ingrediënten als erfelijkheid, opvoeding, cultuur en (brein)rijping spelen hierbij een grote rol. Zij vormen de wetenschappelijke basiskennis vanwaaruit een zoektocht naar meer ongrijpbare fenomenen als zelf, ziel, geest en bewustzijn mogelijk wordt. Moeten we bijvoorbeeld niet zozeer in termen van entiteiten of toestanden denken, maar meer in processen?

Deze integratie van kennis en hernieuwde interpretaties ervan, leidt tot opmerkelijk prikkelende ideeën en zelfs tot paradigmaverschuivingen. Ook over ons zelf. Misschien heeft de mens helemaal niet een zelf maar wordt hij/zij zichzelf. Zijn wij misschien onszelf niet, maar vinden wij onszelf langzamerhand uit. Maken we onszelf misschien grijpbaar door al onze ervaringen in één coherent verhaal "onder woorden" te brengen? Is er dus niet een te kennen zelf, maar rijpen we een leven lang uit, onder invloed van onze omgeving, binnen de mogelijkheden van onze erfelijkheid? Is de juiste vraag niet "wie ben ik?" maar "wie ben ik aan het worden?"? En hoe kunnen we in dat licht kijken naar begrippen als ziel, geloof en moraal?

In de zes colleges, waar tussendoor ruimte is voor gesprek en ontmoeting, zal op basis van de laatste inzichten uit wetenschap en filosofie dit nieuwe mens- en zelfbeeld geschetst worden. Geen saaie filosofie over nieuwe weetjes, maar een sprankelend, spannend verhaal, rijk geïllustreerd met honderden beelden, afgewisseld door relevante tekstfragmenten en gedichten van biofilosofen avant la lettre als Rutger Kopland en Leo Vroman. Kennisoverdracht vol humor en verbeelding, omdat filosofie naast interessant ook leuk en verfrissend kan zijn!

Onder voorbehoud hierbij de indeling van de colleges:

College 1 inleiding in de neuro- en biofilosofie vanuit een modern wereldbeeld

College 2 erfelijkheid en ontwikkeling

College 3 vorming en epigenetica

College 4 rijping en afstemming

College 5 zelfbeeld en emergentie

College 6 zielsbeeld en mensbeeld

Cursusdata: maandag 25 en vrijdag 29 april 2016

Plaats: De Tamboer, Hoofdstraat 17, 7902 EA Hoogeveen (zaal De Salon)

Dagindeling: blok 1: 10:30 – 12:30

lunchpauze

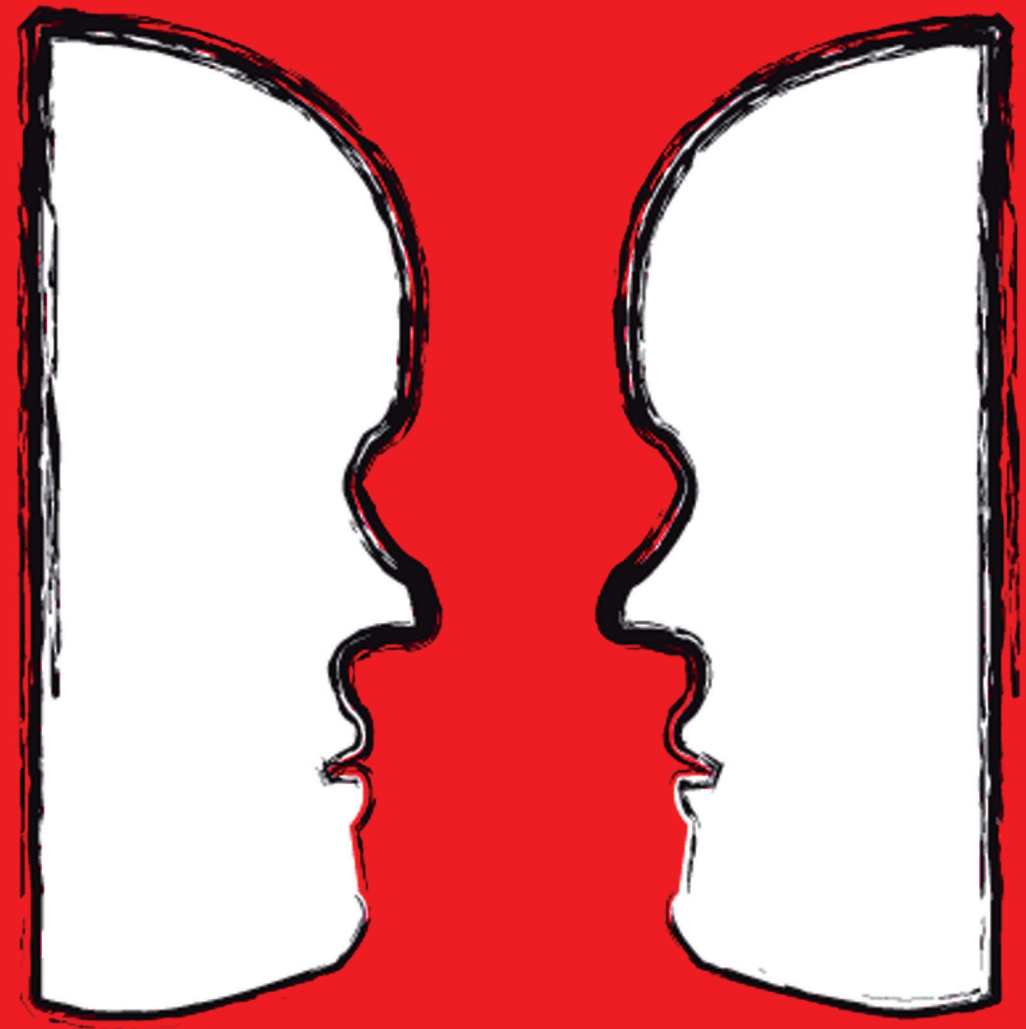
blok 2: 13:30 – 15:30

wandelen

blok 3: 16:00 – 18:00

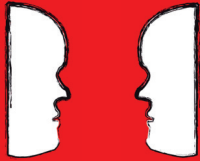
Kosten: €75,00 (voor de hele cursus)

Aanmelding: via de website (formulier) of via de email (info@filosofischcafehoogeveen.nl)

Filosofisch Café Hoogeveen

Programma voorjaar 2016

DENK mee & PRAAT mee

U bent van harte uitgenodigd om elke laatste dinsdag van de maand uw geest te scherpen tijdens inleidingen over interessante filosofische onderwerpen, waarbij er gelegenheid is van gedachten te wisselen.

Plaats:

Bibliotheek Hoogeveen (Willemskade 27)

Tijd:

Inloop: 19:00 – 19:30 uur

Aanvang: 19:30 uur

Entrée: € 7,00 (incl. koffie/thee)

Meer informatie vindt u op www.filosofischcafehoogeveen.nl en kunt u per email aanvragen via info@filosofischcafehoogeveen.nl.

Samenstelling Werkgroep Filosofisch Café Hoogeveen

Alex van der Haar	Margreet Jongebreur
Hans Haasjes	Ernst Kuntz
Jan Hendriks	Klaas Reenders

v.l.n.r. Margreet, Ernst,
Alex, Hans, Jan, Klaas

Meer informatie:

Email:	info@filosofischcafehoogeveen.nl
Telefoon:	0528-272899
Website:	www.filosofischcafehoogeveen.nl

dinsdag 26 januari 2016

Samen werken. Een filosofie van de zorgtechnologie *dr. Ike Kamphof, filosofe*

De zorg moet beter en efficiënter vinden we. Om die doelen te bereiken wordt veel verwacht van nieuwe technologieën die zorg op afstand mogelijk maken en wordt er geëxperimenteerd met robots, bijvoorbeeld in de dementiezorg of om eenzame ouderen gezelschap te bieden. Dat vraagt om inzicht in de wijze waarop we technologie filosofisch moeten benaderen en in de vraag waarom empirisch filosofisch onderzoek van belang is. Filosofe Ike Kamphof heeft onderzoek gedaan naar sensorsystemen, die de activiteiten van kwetsbare ouderen in de thuiszorg in de gaten houden. De gebruikte technologieën zijn geen neutrale instrumenten, die de zorg zoals we die nu kennen onaangetast laten. Nieuwe technologie verandert de vormgeving van zorgrelaties. Aan de hand van enkele voorbeelden uit haar praktijkonderzoek bespreekt Ike Kamphof hoe we het samen werken van mensen en dingen in de zorg kunnen analyseren en welke vragen zich daarbij opdringen.

dinsdag 23 februari 2016

Menswording. Een neurofilosofische benadering van een proces *drs. Heiko Roelfsema, bioloog, coach en counselor*

Ken U zelve is een opdracht die de mens zich al vanaf de Griekse Oudheid geeft. Het suggereert dat er een Zelf is dat te kennen is. Ook begrippen uit de Oosterse filosofie als het Ware Zelf, Oerzelf of Oorspronkelijk Zelf lijken een min of meer onveranderlijke kern te beschrijven die bepalend is voor onze identiteit. Een andere, neurofilosofische, kijk op de mens is dat hij niet als een entiteit of toestand moet worden gezien maar als een proces. Onze hersenen blijken volcontinu, bewust maar vooral onbewust, een zelf(beeld) op te bouwen, bestaande uit informatie vanuit het lichaam, de omgeving en ons geheugen. Wie wij zijn is slechts een momentopname, een korte samenvatting van wie wij in feite gedurende ons gehele leven, ononderbroken, aan het worden zijn. Dit vraagt niet alleen om een andere kijk op de mens maar ook om een andere taal; dit als leidraad om ons leven "onder woorden" te brengen.

dinsdag 29 maart 2016

Filosoferen met kinderen

mevr. Fabien van der Ham, uitgever en gespreksbegeleider filosoferen met kinderen

Filosoferen klinkt moeilijk en veel mensen menen dat het niet geschikt is voor kinderen, maar dat is zeker niet waar. Iedereen kan het, zelfs als je pas vier jaar bent! Sterker nog: het is een aangeboren behoefte om te willen weten hoe het leven in elkaar zit. Kinderen stellen niet voor niets honderden waaromvragen. Filosoferen is voor kinderen dus eigenlijk heel natuurlijk. Bovendien leer je er heel veel van. Zo groeit de woordenschat en mondelinge taalvaardigheid, leren kinderen onder woorden te brengen wat ze denken, hun eigen ideeën te uiten, hun mening te formuleren, ze trainen hun denkspieren en het is goed voor hun zelfvertrouwen want foute antwoorden bestaan niet. Voor de ouder of begeleider van het gesprek biedt het bovendien een prachtkans om het kind op een andere manier te leren kennen. Je leert niet zozeer wat het kind denkt maar vooral hoe het denkt en dat kan een heel ander en verfrissend beeld geven. Het is gewoon zeer verrassend om te filosoferen met kinderen. Hun redeneringen zijn vaak ontroerend, origineel, creatief en ook verbazingwekkend slim. U zal nog verbaasd staan hoe vaak ze u zelf toch ook weer aan het denken zetten!

dinsdag 26 april 2016

Kierkegaard over de bestemming van de mens *dr. Jan Keij, filosoof*

De Deen Kierkegaard (1813-1855) is met Nietzsche een van de voorlopers van het existentiële. Hij was degene die stelde dat tegen het verstand verzet aangetekend moest worden. Dat klinkt vreemd uit de mond van een filosoof. Maar het betekende bij Kierkegaard: verzet tegen abstracte denkbeelden (zoals die van Hegel), d.w.z.: tegen denkbeelden waar een concreet mens met zijn concrete leven niets aan heeft. Het betekende ook: voorrang voor de waarheid van het individu, voor een persoonlijke, innerlijke waarheid die van belang is voor het concrete bestaan. Filosoferen met Kierkegaard is niet filosoferen over de zin van HET leven, maar over de zin van UW leven. Tot dat filosoferen komt u niet via de twijfel, maar (volgens Kierkegaard) via de vertwijfeling. De vertwijfeling zet vervolgens op het pad dat de mens tijdens zijn leven zou moeten gaan – een pad met individuele invulling.

dinsdag 31 mei 2016

De verbeelding van de samenleving *drs. Edward van der Tuuk, filosoof*

"Er is niet zoiets als een samenleving", zei Margaret Thatcher eind jaren '80, "er zijn alleen individuele mannen en vrouwen." Sinds het begin van deze eeuw lijkt ze gelijk gekregen te hebben: in alle geledingen van de samenleving wordt geklaagd over verruwing, verharding, verhuftering, het gebrek aan respect, normen en waarden. Dit is een aantasting van de sociale cohesie en vormt een gevaar voor onze beschaving, onze cultuur, onze samenleving. Maar wat is die samenleving? Volgens Willem Schinkel is "de samenleving als God: zij is overal, maar niemand heeft haar ooit gezien." Dat betekent dat de samenleving altijd verbeeld moet worden, alvorens zij bestaat. En voor deze verbeelding is een identiteit - iets waarmee wij ons identificeren - nodig, en daarmee tevens een beeld van 'de ander' of 'het andere', waartegen wij ons verzetten of afzetten. Alvorens te kunnen spreken over 'de samenleving', moet er een grens getrokken worden tussen binnen en buiten, wij en zij, beschaafd en onbeschaafd, hoger en lager, burger en crimineel, geïntegreerd en niet-geïntegreerd. Die grens wordt vervolgens bewaakt door geïntegreerde burgers van 'onze samenleving', hoeders van de moraal, en beschermheren van 'onze cultuur'. Het ironische is dat er meerdere culturen, meerdere waardesystemen, meerdere identiteiten deel uitmaken van wat we de Nederlandse samenleving noemen. Vanuit angst en onzekerheid ontstaat er een behoefte de eigen identiteit te benadrukken. Maar door 'de ander' daarbij aan te wijzen als 'de ander', de niet-geïntegreerde, de crimineel, de allochtoon of ontspoorde jongere, wordt de sociale cohesie juist ondermijnd. Als we 'de ander op zijn gedrag aanspreken' zonder naar onszelf te kijken, zijn we vooral bezig de ander de maat te nemen. En dat werkt verruwing, verharding, verhuftering, en gebrek aan respect in de hand.

